

פרשת מקץ

וַיְהִי מִקֵּץ שָׁנָתִים יָמִים וּפְרָעָה חָלַם וְהָנָה עֹמֵד עַל הַיָּאָר (מא, ב)

איזה לב יש לך?

בפרשת השבוע אנו מוצאים ביטוי חדש ומאוד תמוה, הנקרא "פרה יפה". והשאלה נשאלת: מה משמעות הביטוי הזה שנקטה התורה? כיצד בכלל ניתן לשדרך בין פרה ליופי? אך אל דאגה, רש"י הקדוש כבר ביאר לנו את סוד העניין בצורה נפלאה, וזה תוכן דבריו: בימי השָׁבַע יש לכולם כל צורכם ואין עין אדם צרה ברעהו וכולם מסתכלים על הכל בעין טובה, וכל הבריות מושלמות ויפות בעיני כולם.

וכשרצתה התורה לרמוז על המצב הנפלא הזה - היא השתמשה בקוד "פרה יפה", שזה ביטוי המעיד שלכולם לא חסר דבר - וכולם מסתכלים על כל הבריאה בעין טובה ולב שמח, (עד כדי כך שאפילו הפרות יפות בעיני האנשים).

עד כאן תוכן דבריו הקדושים של רש"י, ומי שמתעמק ונובר בהם לעומק מגלה בהם סוד כביר ואדיר השווה יותר מכל הון וממון שבעולם, וכדלהלן: מי שיש לו הכל ואינו מרגיש חסר, אזי הוא מסתכל על הכל בצורה נפלאה והכל יפה ומושלם בעיניו. לחילופין, מי שלא שמח בחלקו ומרגיש תמיד חסר, אדם זה הופך להיות "צר עין" והוא רואה את המום שיש בכל דבר. על פי הסוד והיסוד הזה אנו יכולים להבין דבר נוסף ומאוד תמוה, שנאמר לפני שנים רבות. מה כוונת המשורר? התנא באבות אומר "איזהו עשיר? השמח בחלקו" (אבות ד' א').

והשאלה נשאלת: כיצד שמחה מעידה על עושר? מה גם שהמציאות מוכיחה שיש עניים ודלים השמחים יותר מהרבה עשירים אחרים. אם כן כיצד יתכן שהתנא קובע עובדה ששמחה מעידה על עושר? התשובה פשוטה: אדם ששמח במה שיש לו ואין הוא מרגיש שחסר לו דבר, אדם זה זכאי לכתר ולתואר של "עשיר". מדוע? משום שאין מטרת העשירות לאגור כספים כחול הים, אלא לעזור לאדם לממש את כל חפצו ותאוות ליבו - ללא מגבלות כלכליות. ואדם השמח בחלקו ולא מרגיש חסר, הרי יש לו "הכל" - והוא לא מרגיש "מוגבל כלכלית".

במילים אחרות: המכנה המשותף בין העשיר הכי גדול לאדם השמח בחלקו - זה ששניהם מרגישים שיש להם הכל ולא חסר להם דבר, והם שמחים "שמחה מושלמת" בנחלתם ומנת חלקם. מצד שני, אדם שאינו שמח בחלקו ובתוך תוכו עדיין הוא לא בא על סיפוקו בצבירת רכוש, אפילו אם יש לו ממון כחול הים - אין ספק שהרגשת הֶסֶר שלו מונעת ממנו את הכתר של "עשיר מושלם". במילים אחרות: המכנה המשותף בין האיש הזה והעני הראשי של העיר, זה שלשניהם יש הרגשת הֶסֶר והם לא מסתפקים בחלקם. וכיצד באמת יתכן להסביר את הניגוד הקיצוני הזה, שעני ואביון ישמח בחלקו - ואילו עשיר בכיר ירגיש הֶסֶר ממוני למרות כל אוצרותיו?

הכל תלוי בלב האדם.

יש אדם שליבו טוב ותקין ואופיו נעים וחמים - והוא יודע להתבונן על החצי כוס המלאה ולשמוח במה שיש, בבריאות המושלמת, באשה הנהדרת, בילדים הגדלים לתפארת... אדם כזה עם לב טוב ואופי נעים רואה כל הזמן את מצבו בצורה חיובית ומצליח להגיע אל השמחה המושלמת ולחיות חיי חברה תקינים - והוא

פרשת מקץ

אוהב את כולם וחביב בעיני כל העולם, ונעים להימצא במחיצתו.

מצד שני אדם שליבו רע ונרגן ואופיו מריר וקריר - מתמקד כל הזמן בחצי כוס הריקה ורואה את השלילי והחסר שבכל דבר, ולעולם הוא לא שמח בחלקו. אופיו העגום והפגום גורם לו לשפוט כל מצב בצורה שלילית וביקורתית ומרחיק אותו תמיד מהאושר והעושר האמיתיים, ובדרך כלל הבריות לא חביבות עליו - וגם אין הוא חביב עליהם.

מי אמר שהכל תלוי בלב האדם? מנין לנו התעוזה לטעון ש'לב טוב ונעים' זה מנוע רב עוצמה המשפיע על כל חיי האדם - ואילו 'לב רע ומריר' זה מנוע שלילי ההורס ומכלה כל חלקה טובה? ברשותכם נעלה לבמה מסמך קדמון המודה בזה.

לפני אלפי שנים נתן רב אחד לתלמידיו שיעורי בית וביקש מהם לעשות "מחקר אישי" בשתי נושאים מהותיים מאוד לכל אדם, וחכמנו ז"ל הנציחו זאת בתורה לדורות - וזו לשונם הטהורה:

(א) אמר להם: צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם? רבי אליעזר אומר עין טובה, רבי יהושע אומר חבר טוב, רבי יוסי אומר שכן טוב, רבי שמעון אומר הרואה את הנולד, רבי אלעזר [בן ערך] אומר לב טוב. אמר להם, רואה אני את דברי אלעזר בן ערך, שבכלל דבריו דבריכם.

(ב) אמר להם: צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם רבי אליעזר אומר עין רעה, רבי יהושע אומר חבר רע, רבי יוסי אומר שכן רע, רבי שמעון אומר הלזה ואינו משלם... רבי אלעזר [בן ערך] אומר לב רע. אמר להם רואה אני את דברי אלעזר בן ערך, שבכלל דבריו דבריכם. (אבות ב' ט').

שמעתם? "לב טוב" זו פסגת המעלה והדרך הנכונה והבונה, המשפיעה על חיי האדם יותר מכל דבר אחר! יותר מחבר טוב ומשכן טוב ומחכם הרואה את הנולד.

מצד שני "לב רע" משפיע על חיי האדם ומנווט אותו לרעה יותר מכל דבר אחר, יותר מחבר רע ומשכן רע, עד כדי כך שהתנא מצהיר שצריך לברוח מזה כמו מאש - הרבה יותר ממה שצריך לברוח מחבר רע ומשכן רע.

האמת היא שזה גם רמוז בתורת הגימטרייה:

לב טוב גימטרייה
50 (עם הכולל) 8 לב חי גימטרייה 50

לב רע גימטרייה 8 302 זה הכי חמור גימטרייה 302
(עם הכולל)

כאן המקום להשחיל פרט פצפון המכיל בתוכו המון: היסוד הזה של "לב טוב או לב רע" נכון כלפי כל העולם, ועל אחת כמה וכמה בחיי הנישואין.

אדם שמצליח לנווט את חיי הנישואין שלו עם שלוה וחמימות ונעימות - ובתוך תוכו הוא מעריך את בן זוגו ושמח במנת חלקו - והוא לא מרגיש שחסר לו דבר בחיי הנישואין, אזי יש עליו חותמת שהוא אדם עם לב

פרשת מקץ

טוב ואשריו בזה ובבא.

מצד שני מי שיש לו חֶסֶד תמידי בחיי הנישואין והוא לא מעריך את בן זוגו כהוגן וכל חייו הוא מלא טענות כרימון על בן זוגו - וביתו מנוהל כל הזמן עם וויכוחים ומרמורים, לא נעים להגיד, אבל "בדרך כלל" הבעיה היא באותו אדם - ולא בהכרח בבן זוגו, וכפי הפתגם "הנכון" שאומר כך:

אין זוג לא מוצלח, הכל תלוי אם הלב משובח או מנופח!
תמיד אפשר להסתדר, אם לא מנסים להשתרר!
זוג שאוהב באמת, מחליק כל מחלוקת!
אם בלב יש מקום ענק, הקשר תמיד מוצק וחזק!
כאשר הלבבות מחוברים, צולחים את כל המשברים!
אם הלב מריר והרגש שחוק, הבית בקלות מגיע לפירוק!

ברשות קוראים החביבים, כיוון שנגענו בנקודה הזו של "הערכה לבן הזוג" - נעלה כאן סיפור קטן עם מסר גדול, אשר בו אנו רואים מה זה "זוג איכותי".

יהודי אחד פנה אל חברו הרווק והציע לו שידוך, ואמר לו כך: יש לי הצעה טובה להציע לך. מדובר בנערה מושלמת, הנערה מספר 2 בעולם! שאל אותו ידידו הרווק: אם היא באמת מושלמת, למה אתה טוען שהיא רק מספר 2? תן לה את כל הבמה ותגיד שהיא מספר 1. השיב לו ידידו את המשפט היפה הבא: ידידי היקר! דע לך שאת המספר 1 כבר אני לקחתי!

אין ספק שהמשפט והנפלא הזה שענה אות שדכן מכיל בתוכו הרבה "איכות נפש", ואשרי האדם שחושב כך. אין ספק שמי שחי ברמה כזו וחושב כך, הבית שלו נאה בהתאם.

אומנם זה עדיין לא אומר שבביתו הכל דבש - ואין שם חילוקי דעות.

אך זה כן אומר שגם אם בביתו יש חילוקי דעות - הכל שם דבש.

זה לא משחקי מילים, אלא תיאור מדויק של נתונים.

כיצד באמת ניתן להגיע לרמה כזו - אם אשתי עצלנית ולא יצירתית... אם בעלי מפוזר ולא מסודר... כיצד ניתן להתעלם מנתוני השטח ולהביט על בן הזוג בתור "מושלם" - אם בפועל הוא לא כזה?

התשובה היא פשוטה: אם לא נסתכל על נתוני השטח אלא נסתכל על כל נתוני השטח, נתחיל לחשוב אחרת. מה הכוונה?

אם נזכור שהאישה מנהלת מפעל גדול ביד רמה והצלחה נפלאה, היא מבשלת, אופה, מכבסת, מנקה, עושה כלים, מנקה את הבית, מטפלת לנו בילדים, עוברת את הלידות וההריונות הארוכים והמתישים וכל הזמן היא מוקפת בפרויקטים שאינם נגמרים, (בישול כביסה ניקיון... - אלו תפקידים שחוזרים על עצמם לנצח), אם נזכור את כל המפעל הגדול והעול הכבד שמונח על כתפי האישה - וגם נבין שהאישה עשויה מבשר ודם והיא לא מכונה ממוחשבת, אזי השגיאות המעטות שהיא עושה יתפרשו בעינינו כמחמאה! שהרי מתברר שהאישה עומדת בהצלחה בכ.....ל המטלות, חוץ מכמה דברים שכנראה היו גדולים על כוחות הגוף או הנפש שלה. האם לא מגיע לה על כך צל"ש?

פרשת מקץ

אם האיש יחשוב כך על אשתו וגם האישה תחשוב כך על בעלה, אזי הבית שלהם יראה אחרת. אומנם עדיין יהיו בו מלחמות וויכוחים, אך מהזן החיובי.

האיש יתקש שאשתו תנוח יותר ולא תתאמץ מעבר לכוחותיה... האישה תתקש שבעלה לא ישחק את עצמו בעבודה ויעשה שעות נוספות... וההערכה שלהם אחד לשני תלך ותגבר מיום ליום - בדוק ומנוסה.

עד כאן הצלחנו להבין ש'הלב' של האדם והתכונות האגורות בו מנווטות אותו הן לטוב והן למוטב, שהרי הם "הכלי העבודה" בכל המישורים. בחיי חברה, בחיי משפחה, באיכות שמחת החיים וחינוך הילדים, וכל עבודת ה' של האדם תלויה בהם.

כעת מובן לנו היטב מדוע התנא אמר לנו ש'לב טוב' זו הפסגה הגבוהה ביותר - ולחילופין 'לב רע' זה האסון הגדול ביותר.

עד כאן עמדנו על נקודה אחת בחלום פרעה, התמקדנו במה שטמון במילים "פרות יפות" - שזה מרמז על הלב הטוב והראייה החיובית וכו'. כעת נביט בנקודה נוספת בחלום פרעה - לגבי אכילת הפרות הרזות את השמנות, שם רש"י הקדוש כותב כך: ותאכלנה - סימן שתהא כל שמחת השובע נשכחת בימי הרעב.

והשאלה נשאלת: מי אמר? למה לא יתכן שבזמן הרעב האדם יזכר בשנות השובע שהיו לו בעבר וישמח עליהם? רש"י הקדוש מגלה לנו שוב פעם עובדה מוגמרת: בזמן שהאדם חסר ורעב, הוא מרוכז בהווה הקודר - ושוכח מכל העבר הזוהר. כך הוא טבעו של עולם. במילים אלו רש"י מגלה לנו שוב פעם את מה שראינו מקודם רק בצורה הפוכה. מקודם רש"י גילה לנו שמי שלא חסר לו דבר - מביט על הכל בצורה חיובית וכולם מושלמים בעיניו. וכעת רש"י מגלה לנו שמי שיש לו חסר ורעב לדבר מסוים - הוא מרוכז באותו חסר ושוכח מכל הטוב שהיה לו עד היום.

אלא שאם באמת המסר הזה כפול וזהה - רק שהוא נאמר מהצד השלילי, אם כן מדוע אנו מדגישים אותו? בכדי לחדד נקודה אחרת אשר אמורה לכאוב לכולנו, נקודה מאוד נטושה. איזו נקודה? יישנו סימן שלם בשולחן ערוך שאצל הרבה אנשים לא בדיוק תופס מקום בלב. הסימן הזה מדבר על הלכות "זכירת חורבן בית המקדש", ורצוננו לצטט רק את המילים "הראשונות והאחרונות" הכתובות שם: משחרב בית המקדש... אסור לאדם שימלא פיו שחוק [צחוק] בעולם הזה (או"ח תק"ס, ועיי"ש בט"ז ס"ק ז').

זה אחד ההלכות שקשה לרבים לעקל ולקבל. מבחינתם בית המקדש זה עניין של היסטוריה, והם לא מבינים מדוע עליהם לצמצם ולמזער מעט את שימחתם בימי חייהם בגלל אותו חורבן. האמת היא שלא רק שהם לא מבינים זאת, אלא הם אפילו טוענים על כך טענה שאומרת כך:

לא מספיק שחסר לנו את בית המקדש ואנו מפסדים מכך הרבה, אנו צריכים גם להצטער ולמזער את מעט ההנאות שעוד נשארו לנו!?

אנשים אלו בטוחים שטענתם מאוד לוגית והגיונית, והם מחפשים עליה תשובה ומענה הולם. מה באמת התשובה על טענתם?

רש"י הקדוש גילה לנו בפרשה שמי שחסר לו

פרשת מקץ